

תומר דבורה להבין

ביאור בהיר ומקיף
על הספר הקדוש
תומר דבורה
לרבי משה קורדובירו זיע"א

✱

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרה"ג
רבי אהרן שווב שליט"א

אלול תשפ"ו

מהדורת לפידות

מכתב ברכה מאת מתווה נתיבות מכוננו מרן הגאב"ד שליט"א

HARAV MORDECHAI GROSS
CHANICHEI HAYESHIVOS CONG.
& RABBI OF MERCAZ BNEI BRAK

מרדכי גרוס
רב ואב"ד 'חניכי הישיבות'
ורב מרכז ב"ב

הכתובת: חידושי הרי"ם 3 בני ברק

בסייעתא דשמיא. עש"ק לסדר "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל" וגו' [דברים כו טו], אמצעיתא דחדש הרחמים והסליחות, ה' תשפ"ו לבריאת עלמא.

מכתב ברכה

ישתבח הבורא ויתהלל היוצר, ירונו הלומדים ויגילו המעמיקים בספה"ק "תומר דבורה" לרבינו המקובל האלקי הגה"ק הרמ"ק צוק"ל זי"ע ועכ"א, כי בהגלות נגלות אור יקרות חכמה עילאה עמיקא וטמירא, פרי קודש הילולים, כוזהר הרקיע מזהירים, ביאור "להבין", מהגאון המפואר לשו"ת, מינייה העדרים בנגלות ונסתרות, משכיל בעומק המחשבה בהם, מגדל עוז לתורה ולתעודה, נערץ בכל מדה ומדה, מלא בדעת ה' ובתבונה, רבי אהרן שווב שליט"א, רבה דקהלת "מעלות שמואל" בעיר "חריש" יע"א, ובעמח"ס נפלאים לתפארה המשמחים לב מבקשי ה', ומזכה הרבים בהארת תורה תמימה.

חזיתי בפירושו בהירות באור מקיף ואור פנימי, בהעמדת דברי ספה"ק "תומר דבורה", ואשר רבינו הסבא מקעלם זצ"ל כינה את הספר "שולחן ערוך למדות". נראה דבהירות אשר זכה הגהמ"ח שליט"א ברבים מחלקי הנגלה והסוד שבתוה"ק, הוא בהשתייכות קירבה ליחוד ה', שלא בלבד יחוד עם בחי' המלכות שהוא שורש נשמות ישראל, אלא יחוד של "ואבא אתכם אלי" [שמות יט ד], שכתב האריז"ל בליקוטי תורה שם, שנכתב חסר לרמוז שכל ימי היותם במדבר היו הם עצמם כלה לז"א, לכן נאמר "ואבא אתכם" לשון ביאה, כלומר הוא יחוד עם ישראל עצמם, והוא מדרגת ישראל כשהם בשלמותם [המבואר סוטה ג ב] דקודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, שנאמר "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך" [דברים כג טו] וביחוד זה הוי זיכוך, והוא היה מעלת כלל ישראל בקריעת ים סוף דנקראו "ידידים אהובים" למעלה ממדרגתם ביצי"מ שנקראו בנים, בזה הוו במדרגת כנס"י כביכול ב"ז במדרגת "אשת חיל עטרת בעלה", וזה היחוד של "ואבא אתכם אלי", ומינייה הגיעו לקבלת התורה [ודרגת התעלות זו הוי בשב"ק, כי גם בו התגלות של כנס"י ב"ז, כמבואר במד"ר בקרא ד"זכור את יום השבת לקדשו"].

وهוא אשר כתב הטור [סי' קלט] בביאור ברכה שניה של קריאת התורה, ד"אשר נתן לנו תורת אמת" הוי תורה שבכתב, "וחיי עולם נטע בתוכנו" הוא תושבע"פ - כלומר תושב"כ הוא "תורת אמת", ותושבע"פ הוא "חיי עולם", דתושבע"פ מושרשת בנשמה מתורה שלמד במעי אמו [כגמ' נדה לא], ותושב"כ שהוי מלוכב באותיות ויש בו צמצום אפשר להבינו לפי בחי' הגוף בשיעבוד הגוף בבחי' אור מקיף, אבל תושבע"פ שהוי עמקות וסודות התורה הוא בחי' אור פנימי, להכי השתייכות ל"חיי עולם" דהוי השורש בנצחיות, דתושב"כ הוי בדרך נתינה של האותיות והוא "תורה צוה לנו משה מורשה" [דברים לג ד] בחי' אירוסין, ותושבע"פ הוי ע"י חיבור עם הנשמה,

דרגת "אשת חיל" בחי' נישואין [עי' ספה"ק מגיד מישרים פ' יתרו, ועי' ספה"ק עמלות בתורה].
י"ל דלימוד במ"ח קנינים בתושבע"פ הוי היחוד ד"אבא אתכם אלי", להכי הוי "חיי עולם", ובודאי
תושבע"פ נצרכת להיות יסודה בתושב"כ.

והוא בחי' תושבע"פ לבאר הגנוזות שבהאי ספרא קדישא. להכי ההוגים והמעיינים בספה"ק
"תומר דבורה" כדברי גדולי הדורות זצוק"ל שהפליגו בקביעות לימודם בזה, עי' ביאור הנ"ל
יתעוררו ביותר באוצרות של יראת שמים, אהבת ה', ועבודת ה', ומיניה להנהגות בקדושת המדות
שבין אדם לחבירו הן באופן חיובי, כמבואר בתנא דבי אליהו שלהי פ"ח [עי' ירושלמי נדרים פ"ט
ה"ד, וביאורו בכלי יקר יט יח, והקדמת ספר "נפש החיים"], כמו"כ לידע בזה אופן הוא הכוונה
על המדות, מדדות שבין אדם לחבירו נמי בעינן כוונה, - כמו"כ בהכרת חומר העוון שבו כשהוא
בקום ועשה [עי' מד"ר בראשית כד ח, שע"ת שער ג או' כ"ד, חינוך מצוה שלו, ספר חסידים או'
מב, ילקוט מעם לועז אבות עמ' קלד].

יהא רעוא, דכהא דאמר ר"ש בהאי חיבורא [זוה"ק] נפקי ישראל מגלותא [ח"ג דף קכד:], וביאר
בסה"ק ב"ג פ' כי תבא [עמ' תתתשא] שאין המכוון רק לגאולה העתידה, אלא על גאולת הנפש
והחומר, כדכתב מהרח"ו זצ"ל בהקדמת ע"ח כי ע"י לימוד זה תבוא הגאולה, כי אין דבר שמכניע
את החומר כאור תורת הנסתר, שהמאור שבה מחזירו למוטב בזיכוך החומר [והוא הטעם
שבדייקא בשנים הקרובים יותר לגאולה, נתגלו סתרי תורה עי' רבינו האריז"ל ורבינו הרמ"ק,
ודייקא אחר החורבן נתגלה תורת רשב"י].

והכ"נ יועיל להתעלות ולזיכוך החומר הלימוד בספה"ק "תומר דבורה" עם ביאור הנ"ל, כדכתיב
"ה' בחכמה יסד ארץ" [משלי ג יט], עי' חכמת התורה מזדכך "ארץ" הוא החומר.

ברכתינו מעומקא ורעותא דלבא ומוחא, דרבינו הגה"ק הרמ"ק זי"ע ימליץ טוב על הגהמ"ח
שליט"א בתוקף חיבורו הנעלה והמפואר, ישלם לו הי"ת פועלו להועיל ל"דעת" בני ישראל,
וא' נורא ותהלה במדה כנגד מדה יוסף לו כהנה וכהנה בכתר חכמה ובינה ודעת בתורתנו הק'
וב"דעת" תורה, וממרומים יזכוהו בכל הברכות, בפרי עץ חיים, זרע קודש בנים ובני בנים העושים
נח"ר ליוצרים ובוראים, במילוי כל משאלות לבו הטהור לטובה, עדי נזכה לגאולה שלמה ובנין בית
הבחירה אמן.

באעה"ח בהוקרה והערכה

קטינא מבין חבריא

דבר המכון

מאז יצא לאור לראשונה הספר הקדוש 'תומר דבורה' - התקבל בהערצה בכל תפוצות ישראל, וגדפס פעמים רבות לאין ספור. חיבה יתירה נודעת לו לספר זה בהיותו מעט הכמות ורב האיכות, כאשר במילים ספורות הוא גונז בחובו יסודות עמוקים ונפלאים בכל ענייני עבודת ה', עד שכמעט אין תחום בעבודת האדם בעולמו שלא תמצא לו התייחסות בין בתרי הספר הקדוש הזה.

על מעלתו ושבחו של הספר, כותב השל"ה הקדוש בהסכמה שניתנה להדפסת הספר: "בהיות שהספר הנכבד הזה תומר דבורה הוא כולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו יתברך, והולך בדרכי מדותיו יתברך, ובודאי מי שרגיל בספר הנכבד הזה ומקיימו יש לו מהלכים בין העומדים וזוכה לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא שכולו טוב, וחזי מאן גברא רבה חיבר הספר הנכבד הזה, איש אלקים קדוש המאיר לעולם כולו בחכמתו וחסידותו כמוהו"ר משה קורדוואירו זצ"ל, על כן אני אומר שראוי ונכון להדפיס הספר הנחמד הזה כדי לזכות את ישראל, כי התלמוד בו מביא לידי מעשה ויראה וחסידות. וכל מי שרגיל בספר הזה ואומר אותו בכל שבוע או בכל חודש, מובטח שהוא בן העולם הבא ואשרי לו וטוב לו מי שמרגיל עצמו בו".

רבותינו גדולי הדורות החשיבוהו כאחד מספרי המוסר וההדרכה היסודיים ביותר, וחיבבוהו מאוד. וידוע שהגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה מורה לעסוק בספר זה מתחילת חודש אלול עד אחר יום הכיפורים. וכזאת כתב כבר השל"ה הקדוש (עשרה הילולים אות ז) "תדע כי עשרת ימי התשובה הם 9 ספירות מלמטה למעלה, תעיין בימי תשובה העשרה בספר תומר דבורה, לתקן בכל יום המכוון נגד אותה ספירה". אף הסבא מקלם זצ"ל קבע בו לימוד קבוע, והתבטא כי הוא 'שולחן ערוך על מידות'.

יסודו ושורשו של ספר זה במצוות "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי" (דברים כח, ט), וכבר פירשוהו חז"ל לענין פעולות מעשיות: "אחרי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכּוּ" (שם יג, ה), וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים, אף אתה הלבש ערומים; הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, אף אתה בקר חולים; הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים, אף אתה נחם אבלים; הקדוש ברוך הוא קבר מתים, אף אתה קבור מתים" (סוטה יד.).

אולם רבינו הרמ"ק זיע"א מלמדנו עומק נוסף במצוה זו: כיצד להדמות לבורא לא רק במעשים החיצוניים – אלא בעצם מבנה האישיות, לא רק בפעולות המעשיות – אלא בתכונות הפנימיות. הרמ"ק אינו מלמד רק 'מה לחשוב' או 'מה לעשות' – אלא 'מה להיות'. כיצד צריך להיבנות מבנה האישיות של האדם השלם המתקדש בקדושת יוצרו יתברך.

לשם כך סידר הרמ"ק את דבריו על פי מבנה העשר ספירות, שהן המידות האלוטיות הפנימיות העומדות מאחורי ההנהגות החיצוניות המתרחשות בפועל. בכל פרק מלמד הרמ"ק מהי הדרך שבאמצעותה האדם יכול להדמות לאחת מן המידות האלוטיות הפנימיות, ובזאת לרומם את אישיותו להיות 'בצלם ובדמות בשלימות'.

*

ייחודיותו הגדולה של הספר 'תומר דבורה', בהיותו מצד אחד מבוסס על תורת הנסתר, ומאידך, מתורגם ומפורש באופן מעשי לחלק הנגלה, כך שבאמצעותו ניתן לקבל נגיעה ושייכות בסוגיות יסודיות בפנימיות התורה, המבוססות ומיוסדות על דברי קדושי עליונים בזוהר הקדוש ועוד.

אך דא עקא, שמעלתו זו טומנת בחובה גם קושי גדול, כי מי שאין לו עסק בנסתרות איננו מבין את הדברים לאשורם, ובכל פעם שנתקל בלשונות 'קבליים' הוא חש רתיעה וריחוק, מחמת חוסר ההבנה וההיכרות עם מושגים גבוהים אלו, כתוצאה מכך הלוטמים לא מתחברים גם למסרים המוסריים העולים מדבריו הקדושים, והעיקר חסר. ואמנם בפרק הראשון כותב הרמ"ק דברי מוסר בשפה בהירה ומוכרת לכאורה, אך בהגיע אל הפרק השני והלאה – רוב הדברים מיוסדים על מושגים והקדמות בחכמת האמת, וכאמור הקורא הרגיל שאינו מתמצא במושגים אלו נתקל בקושי ואתגר גדול בהבנתם, עד שקטעים מסויימים נראים בעיניו סתומים וחתומים כ'כתב חידה' סבוך...

בספר שלפנינו – להבין בתומר דבורה, נעשתה עבודה רבה על נקודות אלו: ראשית, לקרב אל הדעת וההיגיון את כל המושגים העליונים שהזכיר הרמ"ק, ולפרשם באופן בהיר מובן ומופשט גם למי שאינו רגיל במושגים אלו.

ובנוסף, עיקר מטרת הלימוד בספר זה אינה רק 'להבין' אלא גם 'לעשות', להדריך בדרכי עבודה למעשה כיצד לקיים בפועל את הדביקות במידותיו יתברך, בבחינת 'תלמוד המביא לידי מעשה'. אף בזאת הושקע עמל רב – לבאר בהרחבה כיצד הוראותיו של הרמ"ק הינם כלים אמיתיים ומעשיים להנהגת האדם, באופן הגיוני וברור המתיישב על הלב.

*

המאמרים שבספר זה נערכו מתוך ועדים שנמסרו במשך כשנתיים וחצי על ידי הגאון רבי אהרן שווב שליט"א לבני החבורה הקדושה בקהילת בני הישיבות ברמות ג' בירושלים, בשיעור שנוסד לרפואת אחת מנשות הקהילה לרפ"ש, ואכן בס"ד זכינו שבאותה תקופה של הלימוד חל שיפור ניכר במצבה הבריאותי. כך גם אחד ממשתתפי השיעורים במקום אחר שנו"ב חלתה וקיבל על עצמו להפיץ את השיעורים הללו לזכותה, בישור אף הוא כי באותה התקופה חלה אצלה הטבה באופן פלאי.

מתוך שיעורים אלו נערכו מאמרים קצרים ובהירים על דברי הרמ"ק, קטע אחר קטע, אשר התפרסמו בחוברות ובעלוני 'להבין', ורבים העידו על התועלת העצומה שקיבלו מהם, ועל כך שהם שינו את כל השקפת חייהם והנהגותיהם בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, ושבזכותם השכילו להבין כי אכן, בידו של כל אחד ואחד להידמות לבורא וללכת בדרכיו.

ביום השנה לפטירתו של הרמ"ק זיע"א - כ"ג תמוז תשפ"ה, ערכנו מעמד סיום גדול על ציונו בעיר הקודש צפת, בהשתתפות מורנו ורבנו עט"ר נשיא מכוננו מרן הגאב"ד רבי מרדכי גרוס שליט"א, אשר בהזדמנות זו ביקש מאיתנו להוסיף תוספת אורה בספר זה - להעמיד את יסודות ועיקרי הדברים גם באופן של 'ביאור משולב' על גוף דברי הרמ"ק בתומד דבורה, להבין דבריו העמוקים, ולהבהיר את עומק כוונתו בכל תיבה ומשפט בדבריו הקדושים. כל זאת במטרה להקל על הלימוד בספר עצמו, שכל תיבותיו ומילותיו דברי אלהים חיים הם. בהדרכתו כיוון את עבודתנו לעריכת ביאור אשר מחד גיסא יתן בהירות בעניינים העמוקים ביותר, ומאידך גיסא - יכתב בשפה שווה לכל נפש, בבהירות המובנת לכל קורא המבקש להתחבר לדבריו הקדושים.

ואכן לאחר עמל רב ויגיעה עצומה במשך שנה שלימה, זכינו ליצירה מפוארת ובהירה של 'ביאור משולב' המעביר את כל היסודות שעלו בשיעורים ובמאמרים המורחבים, ומשלבם בתוך דבריו המתומצתים של הרמ"ק, וזאת על פי לימוד הדק היטב של דברי הרמ"ק ולשונו הקדושה, בנוסף על עיון במאמרי חז"ל שהביא, ועל מקורות נוספים בספריו בהם הרחיב את היריעה (פרדס רימונים, 'אור יקר', 'תפילה למשה' ועוד).

איננו מתיימרים חלילה לקבוע במסמרות שהביאור הנכתב הוא בהכרח כוונתו הרוממה של הרמ"ק זיע"א, שהרי 'אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם' וכו', ולא באנו אלא לקרב את הדברים הגבוהים והעמוקים להשגתם של אנשי דורנו, למען נוכל להתחזק ולהתרומם בזעיר אנפין כפי השגתנו. ואין ספק ש'כפטיש יפוצץ סלע', ומקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

על כתיבתו ועריכתו של הספר הופקד העורך הראשי של מכון להבין רבי אריה ליב גולדשטוף שליט"א, אשר ניחן בכישרון כתיבה מדויק, ובנוסף הינו בקי בעצמו בעניינים עמוקים אלו, כפי שניכר היטב בין דפי הספר, והיה ה' עמו לעשות מלאכתו נאמנה בכתיבת ביאור מקיף ומדויק, נהיר ובהיר, באופן המתיישב על הלב.

*

יעמוד על הברכה ידידנו המפואר נדיב הלב ורודף צדקה וחסד הר"ר דוד לפידות שליט"א, אשר נטל על עצמו כל הוצאות מהדורה זו לעילוי נשמת אביו רבי אהרן ב"ר דוד לפידות זצ"ל, ונקראה על שמו 'מהדורת לפידות'. ראוי הוא רבי אהרן לפידות זצ"ל להנצחה מיוחדת זו מאחר ובכל אישיותו היה עובד ה' אמיתי, אוהב תורה לומדיה וחכמיה, אציל ונעים הליכות, עד שבהנהגות רבות שמלמדנו הרמ"ק בספר 'תומר דבורה' ניתן להביא אותו ואת הליכותיו כדוגמא וכמשל כיצד ניתן ליישם הלכה למעשה. היה מאיר פנים לכל אדם ומתמסר בדאגה לכל פונה בכל ענין, בורח מן הכבוד ונקי כפיים, וכל ימיו חי בתחושות שליוחות לעשות רצון ה'.

גם אמו אשת חבר הרבנית מרת ריבה לפידות ע"ה שנודעה בשיעוריה המיוחדים לצביון הבית היהודי בטהרתו, זכתה להיות לסמל ומופת לאלפי נשים ומשפחות בישראל כיצד נראית דמות שכל מאווייה ושאיוותיה לעשות רצון ה', ודברי הרמ"ק הקדושים בספר 'תומר דבורה' היו לה למגדלור להורות את הדרך הישר והיו שגורים תדיר על לשונה בשיעוריה הרבים.

ברכת ה' תהא חופפת עליו ועל כל אשר לו, בבריות גופא ונהורא מעליא, בהרחבת הדעת ובשלוות הנפש. יזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו, ויחד עם רעייתו תח' יתברכו בכל מילי במיטב, ותהא משכורתם שלמה מאת ה'.

*

ויהי רצון שלא תצא תקלה חלילה מתחת ידינו, כי כוונתנו לשם שמים, לחזק ולרומם, ולהוסיף ככל הניתן דביקות בדרכיו יתברך, להידמות לעליון - כל אחד לפום דרגתו ומעלתו, אכ"ר.

אלול תשפ"ו

מכון להבין

תוכן עניינים

מאמדי להבין

התחברות לאור אין סוף כוח סגולתו לדיפוי מחלות..... קבא
כיצד ניתן לדרוש מהאדם הנהגה של רחמים מופלגים? + אור אין סוף וכח הצמצום + מה נחשב
'טוב' ומה נחשב 'רע' + היכולת להתחבר לאור או לצמצום + דוגמא מהשובר כלים בחמתו +
האמונה של האדם קובעת מה ישלוט עליו + חיבור לאור אין סוף במעמד הר סיני + סגולה
לרפואה בלימוד הספר 'תומר דבורה'

פרק ראשון - י"ג מידות

ראוי שיתדמה האדם לקונו..... קלא
מדוע 'ראוי' ולא 'חובה'? + המהות של 'צלם אלקים' היא להיות משפיע + מקבלים שפע כדי
להשפיע אותו הלאה + האדם משפיע על כוחות כל הגבראים

המדה הראשונה - מי אל כבוד..... קלה
מה ההגיון בהנהגה של 'מלך עליו'?..... קלו
מדוע הקב"ה נתן אפשרות להיכשל? + קנין נפשי הוא תהליך שלפעמים כולל כישלונות +
הקב"ה מכיר בתהליך שעובר על האדם החוטא + תפקידנו לסבול את העלבון משום שאיננו
יכולים לשפוט את השני + סיכום

המדה השנייה - נושא עון..... קמג
באור ההשפעה המציאותית של מעשה עברה..... קמה
מה עניינים של הקטגוריים הנוצרים מהעבירות? + כל 'אנרגיה' מתקיימת לעולם + שני כוחות
אנרגיה - אור אין סוף וכח הצמצום + סילוק המשחית: על ידי תשובה, יסורים, או גיהנם +
תפקידנו לאפשר לחוטא להפוך את החטא לכלי לעליה

המדה השלישית - ועובר על פשע..... קנא
באור הדרך שבה הקב"ה מנקה את העוונות..... קנג
מדוע ניקי החטא לא יכול להיות על ידי שליח? + כיצד ניתן לנקות את הפגם הממשי שנעשה
בנפשו של החוטא? + כיצד התשובה מכפרת ומנקה את פגם החטא? + הקב"ה מושך חיים
חדשים אל החוטא + מעלת הקרבת אלקים הייחודית שמשיג בעל תשובה + ביאור דמיון החטא
לצואה + רחיצת העון על ידי הגילוי שהוא חיצוני מהאדם + הלימוד הלכה למעשה

המדה הרביעית - לשאריה נחלתו..... קנט
קורבה שיש לנו אל ה' ולכל אחד ואחד מישראל..... קסב
כיצד ניתן להבין את מציאות הקירבה שיש כביכול להקב"ה עם כל אחד מישראל? + שורש
האדם בחלק אלוך ממעל + ביאור חלקי הנשמה - נרנח"י + התיקון השלם עולה רק מצירוף
נשמות ישראל יחד + בחינת 'חיה' - השורש העליון של כללות נשמות ישראל יחד + בכדי
להרגיש משהו צריך להיות במדעות אליו

המדה החמישית - לא החזיק לעד אפו..... קסט
לנהל את הכעס אך ורק לפי התועלת היוצאת ממנו..... קעא

מדוע הקב"ה מעביר כעסו, למרות שהחוטא לא שב והחטא עדיין קיים? • כעס מגונה - החזרת השליטה לידיים • כעס נכון - מטרה חינוכית • הקב"ה כועס רק לתועלת ומבטל כעסו כשזה בוא באופן אחר • הסיבה שהקב"ה מבטל כעסו: אולי ישוב בדרך זו

המדה הששית - כי חפץ חסד הוא..... **קעה**

העצמת נקדת האור אין סוף שבאדם..... **קעז**

האם באמת ה' מוותר לאדם שעושה חסד? • שני הכוחות בבריאה - אור אין סוף וכח הצמצום • האדם בוחר אם להגביר בעצמו את האור או את הצמצום • עשיית חסד מוכיחה על קיומה של נקודת אור אלוהית • התמקדות בנקודה הטובה מעצימה אותה

המדה השביעית - ישוב וירחמנו..... **קפג**

מעלת בעלי תשובה יותר מן הצדיקים..... **קפו**

מדוע דרגת הבעל תשובה גדולה משל הצדיקים? • המאמץ של החוזר בתשובה גדול יותר • החוזר בתשובה משיג גילוי עליון יותר של הקב"ה • הגילוי העליון פועל את הכפרה • החזרה בתשובה והתחנונים למחילה מוכיחים שהחטא היה חיצוני בלבד • הקירבה של החוזר בתשובה גדולה יותר באיכותה • כיצד כל אחד יכול להגיע למדרגת בעלי תשובה? • המחילה בין אדם לחברו מובילה לקירבה ואהבה גדולה

המדה השמינית - יכבש עונותינו..... **קצג**

ההבדל המהותי בין אור הטוב למול מציאות החטא..... **קצה**

המצוות יוצרות חיבור והעבירות לא מנתקות אותו • המצוה מרוממת את עצם האדם והעבירה יוצרת רק חסימה אצלו • הקב"ה נוהג עמנו כאב לבנו - שגם כשחוטא הקשר עצמו לא נפגם • המצוה באה ממקום אמיתי והעבירה מרבדים חיצוניים • עלינו להתמקד במעשים הטובים של הזולת ולא בתקלות שבאות מהרוח שטות החיצונית

המדה התשיעית - ותשליך במצלות ים כל חטאתם..... **רג**

באור תהליך בטול החטא והרע מהעולם..... **רו**

מדוע הקב"ה שוחט את מלאך המוות? • החטא והיסורים נובעים מאותו כח רע של כליון • הגלות היא אצל אומה שחוטאים באותו חטא • האשליה של החטא אינה מספקת מילוי אלא רק מזינה את הרעב • האומות מטפחות את האשליה של המדה הרעה • הרע מכלה את עצמו כשמתגלה שאין לו תוכן חיובי • תפקיד עם ישראל להיות 'אור לגוים' במילוי רוחני לדחפים השונים • כשהיהודי נופל בתאוה הגויית הוא נכנס תחתם • מטרת היסורים מהגוי היא להוציא מהיהודי כל שייכות לחטא

המדה העשירית - תתן אמת לעקב'..... **ריג**

המדה האחת עשרה - 'חסד לאברהם'..... **ריג**

לנהוג לפי מדת הדין של כל אחד ואחד..... **רטו**

הדין על החטא בעצמו • הדין הנעשה עם האדם הוא לפי הדין שקובע בעצמו • כיצד לפנים משורת הדין נחשב 'לדינא הכי'? • הקב"ה לעולם אינו מוותר, אלא רק נוהג את הדין לפי מושגי הדין של האדם עצמו • אין מקום ל'יתור' מתוך חולשה - אלא רק לנתינה של חסד

המדה השתים עשרה - אשר נשבעת לאבותינו..... **רכא**

מתנת חנם למי שאינו הגון..... **רכג**

מי שאינו ראוי בזכות עצמו - ניצול בזכות אבות • מהות 'זכות אבות' - דרגה עליונה שמוטבעת בנו מאבותינו • כשתמה 'זכות אבות' - ישנה 'ברית אבות' • כיצד יתכן שהחסד העצום של 'ברית אבות' הוא מכח יצחק אבינו? • מדוע דוקא ליצחק יש כח ללמד זכות על ישראל? • מידת

הגבורה של יצחק מדקדקת שהחטאים נעשים מדחף חיצוני בלבד + מתנת חינוך לרשע - כדי להכין חושך שמתוכו יעלה האור + חובת הריחוק מרשעים גם אם מעשיהם חיצוניים בלבד

המדה השלש עשרה - מימי קדם.....**רלא**
היכולת להתחיל מהתחלה כשנגמרו כל הזכויות.....**רלג**
הנהגת "מימי קדם" - כשתמו ונגמרו כל סיבות הזכות + מדה זו מחזירה את האדם לראשיתו כאילו נולד מחדש + ברית מילה - לידה מחודשת במתנת חינוך + במדה הזו מתגלה שכל הדין היה רק מתוך רצון להטיב לנו + אהבה לרשעים - מחמת עצם זה שהקב"ה רוצה בקיומם
הבח של האדם במעשיו לפעול הנהגת רחמים לכל העולם.....**רלח**

פרק שני - מדת כתר

זכות הקיום שלנו היא רק ההשפעה הלאה.....**רמג**
כח ההשפעה האדיר שטמון במידת הכתר + מהו השילוב של שתי התכונות שיש במידת הכתר - ענוה כלפי מעלה והשפעה כלפי מטה? + מהות מידת הענוה - הכרה שהזכות קיום היא רק התפקיד להשפיע הלאה + ביאור שתי התכונות המשותפות של מידת הכתר - בסוד 'כתר מלכות' + התפקיד להשפיע אינו מוגבל בשום סיבה ומניעה + התפקיד להשפיע קיים כל עוד אנו קיימים + עבודתנו לאמץ את הנהגת מידת הכתר

היכולת להגדיל את כלי הקיבול באמצעות כח המחשבה.....**רנ**
הרצון מצד עצמו הוא אין סופי ולמעלה מכל דין והגבלה + השורש העליון של 'סוד חכמה תורה קדומה' + כיצד אנו יכולים להתחבר להארת הכתר הנעלית מהשגתנו? + השפע של האור האלוהי הוא אין סופי, והצמצום נעשה רק מחמת הכלים שלנו, ובידינו להגדיל את הכלים + תפקיד האדם להגדיל את כלי הקיבול שלו באמצעות מחשבות נכונות

גילוי הכתר במצח - הארת הרצוי היכולת להפוך אחרים ממצומצמים למשפיעים.....**רנו**
מהות המצח - כח הרצוי שבכתר + כיצד המצח מסמל גם את הרצון וגם את העזות? + במצח משתקפת אל החוץ ההארה הפנימית של האדם + הכתר העליון יונק את השפע, והמצח משפיע אותו הלאה + הרצון של הכתר מרצה את כל הדינים שמעכבים את התכלית + טהרת הנוגתים וטומאת הנוטלים + מצח של 'הארת פנים' לעומת מצח של 'עזות פנים' + לרצות את הכועסים - להפוך את הגלגל

גילוי הכתר באוזן - לא לשמוע רע.....**רסג**
מה החידוש של המניעה משמיעת רע מכח מידת הכתר? + בשורש הרצון אין מקום להגבלות + הקטרוג קיים רק בהנהגת המשפט ואינו מגיע לשורש הרצון + חיבור גמור לכתר - מחייב הנהגה של כתר + שמיעת האוזן - מעוררת אדם לפעולה + ההקבלה בין כח השמיעה למידת הבינה + אוזן הכתר - אינה מתפעלת מהרע

גילוי הכתר בעין - עין ה' אל יראו.....**רסח**
מדוע הרמ"ק הקדים את האוזניים לעיניים? + בסדר ההשתלשלות: האוזן קודמת לעין + העין של 'אריך אנפין' [כתר] רואה רק לטובה + עין של כתר מחפשת כל הזמן היכן להשפיע + עין של כתר נותנת פרשנות חיובית לכל ראייה + ההשגחה על האדם היא לפי הצורה שבה הוא נוהג

גילוי הכתר בחוטם להשפיע רוח חיים בלי קשר למעשי המקבלים.....**רעג**
דרך החוטם נכנסת הרוח חיים + דרך החוטם נעשה המבחן האם להשפיע הלאה רוח חיים + ביאור המושגים 'קוצר רוח' 'אריכות אף' + כשהמקבל אינו ראוי גם המשפיע נכנס לצמצום +

השפעת רוח חיים ממקור עליון שלא לפי מעשי התחתונים + לא להיות 'מגיב' להתנהגות של המקבל

גילוי הכתר בפנים ההשפעה דרך הפנים ומשמעות האדם שמתלווה לכעס..... רעה

האדם נועד להיות משפיע + השפעה דרך הפנים + פשר הלוזן והאדם של הפנים + הדרך לדבוק בגילוי מידת הכתר שבפנים

גילוי הכתר בפח הכח האדיר הטמון בדיבור..... רפב

המשמעות של כח הדיבור שבפה + השתתפות האדם בקיום הבריאה על ידי הדיבור + מהות כח הדיבור - רוח אלוקים שבתוכנו + הדרך לקיום והשלמת העולם על ידי 'הדעה והדיבור' + העוצמה של כח הדיבור ליצור מציאות

עבודת הכתר בזמנים הראויים לכך..... רפט

פתיחת המקורות העליונים באמצעות פתיחת המקורות התחתונים + עבודת האדם הכללית היא לתת גבול ומידה לכל מידותיו + הזמן הראוי להנהגות הכתר הוא רק בזמנים של שליטת הכתר + זמני שליטת הכתר - בתפילה, בתורה ובמצוות

החובה להיכיר בקצב של הנפש..... רעד

להכיר בקצב של הנפש + שינוי הנפש הוא תהליך שאורך זמן + לחץ ומהירות עלולים לגרום נזק לנפש + ההגדרה הנכונה של מידת הענוה מדוע הענוה היא המפתח שכולל את כל המידות? + האם נדרש מאדם להרגיש שפל וחסר ערך? + הענוה אינה שייכת כלפי הכלים שיש לאדם, ולא כלפי מה שכבר עשה + הגאונה המוגנה היא תחושת מילוי שעוצרת את העליה + ההתעלות בקרבן עולה היא רק על ידי הזאת הדם בתחתית המזבח + כשאדם מרגיש עצמו בנקודת האפס אי אפשר לפגוע בו

הסיבה שצריך לברוח מהקבוצה..... שא

מדוע צריך להתרחק מהקבוצה בפועל ולא מספיקה עבודה במחשבה בלבד? + תהליך צמיחת האדם - מתלות באחרים לעמידה עצמאית + הילד קטן שתלותו באחרים מתעורר בקלות + היצר הרע שדורש 'מימוש רווחים מיידי' מתעורר בקלות + העצה הנפלאה להתמודדות עם בזיונות מאחרים

שני חלקי העבודה לצורך רכישת מידת הענוה..... שח

מדוע יש צורך ב'משקה' לאחר שכבר ניתנה התחבשות? + סוד 'כתר - מלכות': מקבל כדי להשפיע + התחבשות מלמדת על מקור השפע והמשקה על ההשפעה הלאה + הסבר נוסף מדוע צריך לאהוב ולכבד כל אדם

פרק שלישי - מדת חכמה

קבלת החכמה והשפעתה..... שטו

החכמה כוללת את כל הפרטי פרטים הקיימים בבריאה + השגת חכמה רק ממקור עליון, ורק על ידי התבודדות בקונו + השפעת החכמה רק בהתאמה לפי הכלים של המקבל

השפעת החכמה באקטיביות..... שיט

קבלת החכמה כדי להשפיע לכלים + תפקיד החכמה לזוהם את יצירת הכלים המקבלים + כל מעשי ה' מכוונים להטיב לאדם ולהוביל אותו קדימה + החכמה נדרשת כדי לנהוג ביושר + על ידי ההשפעה לאחרים האדם עצמו נעשה חכם גדול יותר

להיות מעיין של השפעה.....שכר

עבודת בעל החכמה להשפיע מחכמתו למקבלים • ליצור כלים למקבלים על ידי התפילה עליהם • מהות החכמה - מעיין נובע בלי גבול וסוף • לא לקוץ - על ידי חשק עצמי ולא רק מפני המצוה שבזה

מדת החכמה מחיבת לא להשחית שום דבר בבריאה.....שכח

כל פרט בבריאה קיים מחמת רצון של החכמה העליונה • כדי לינוק חכמה צריך להיות מחובר למעיין החיים ולא להתחבר למוות וחדלון • אדם שנוהג במידת הדין גורר על עצמו הנהגה של דין

פרק רביעי - מדת בינה

עבודת התשובה הפנימית והתמידית.....שלה

מה הקשר בין 'תשובה' למידת 'בינה'? • תשובה של כל הבריאה למקורה • התשובה קדמה לעולם • מידת הבינה היא התוכנית והתכלית

כיצד התשובה ממתיקה את הדין בשורשו.....שמ

מדוע הבינה היא שורש הדינים, וכיצד הם מתמתקים בחזרתם אליה • מהות הבינה - תוכנית התכלית • מיתוק הדינים על ידי עמידה במשימה • איך הרע מתמתק למפרע

כיצד הקדוונות נהפכים לזכויות?.....שמד

כיצד יתכן שזדוונות נהפכים לזכויות? • מה עניינם של המקטרגים • הנפילה מסייעת בריחוק מהחטאים מכאן ולהבא • הנפילה יוצרת תשוקה גדולה יותר להתקרב לה

פרק חמישי - מדת חסד

מה ההגיון להודות על רעה כמו על טובה?.....שמט

הכניסה אל החסד היא דרך אהבת ה' • מהות החסד היא התאחדות • ההבנה שכל ישראל יחד יוצרים גילוי אלוקי משותף • הסימן לאהבת ה' - הקדמת צרכי ה' לצרכי עצמו • מדוע צריך לאהוב את ה' ולהודות לו גם בהשפעה רעה? • מצד הגילוי האלוקי אין הבדל בין טוב לרע • לכלול את כל המידות בחסד

כיצד ניתן לעשות חסד עם הקב"ה?.....שנר

איזה סיוע האדם יכול לתת לקב"ה? • משל מלימוד עם חברותא • מהו תהליך הלידה הקיים אצל הקב"ה • עבודתנו בסיוע בתהליך הלידה של הגילוי • להתבונן בטוב שבכל דבר

משמעות הערלה וברית המילה בעבודת ה'.....שס

כיצד עושים חסד עם הקב"ה בברית מילה? • הערלה גורמת שהפעולה תהיה חיצונית • כשיש חסרון בכלי קיבול, גם הארה חזקה לא תועיל • דוגמא מלימוד התורה • מידת החסד כוללת גם דאגה לאחרים

איך מרפאים את השכינה מחולי האהבה?.....שסו

רפואת השכינה מחולי האהבה • החולי באדם - בנפש וברוח • שני חלקי החולי במערכת הגילוי של הקב"ה • שתי התרופות לחולי האהבה של השכינה • תיקון שני חלקי המחלה בעבודת האדם

מה היסוד הגדול שהתגלה במצות צדקה?.....שעא

העניית של היסוד והמלכות + איזה צדקה אפשר לתת להקב"ה? + מה עניינה של מצוות צדקה?
+ הקב"ה השאיר לנו שטחים להשפיע בהם + תפקידנו המיוחד בזמן של הסתר פנים

למה דווקא בגלות התורה מתרחבת יותר?.....שעו

כי צד לימוד תורה בגלות מתקן את חסרון המלכות? + תפקיד המלכות להוציא את השפע לגילוי
+ לימוד תורה הוא גילוי אלוקי מפורט + מטרת הגלות - איסוף כל דרכי ההשגה מבין האומות
+ 'הכנסת אורחים' ביצירת הגילוי האלוהי הייחודי שעולה ממצב הגלות

מהי המעלה הגדולה של "קביעת מקום" ללימוד תורה?.....שפא

כי צד לימוד תורה בגלות מתקן את חסרון המלכות? + קביעות מקום קובעת שם על המקום +
שני שלבים בבניית בית למלכות

עבודת האכילה והשתיה ביחס להקב"ה.....שפה

מה שייך 'אכילה ושתיה' אצל השכינה? + המהות של אוכל ושותה - וההקבלה לאיש ואשה +
למה דבש נקרא 'מחובר לקרקע'? + האכילה היא איסוף הדבש + השתיה היא ספיגת הפנימיות
כמו יין וחלב

המשמעות הגדולה של 'לויה' באוהדים וכיצד זה מתקיים כלפי הקב"ה.....שפט

מהי 'לויה' בשכינה? + מדוע לויה היא החלק הכי חשוב? + לויה היא השתתפות רגשית ונפשית
+ להשאיר מחובר עם הקב"ה ע"י הוי דומה לו

העליה של האדם לאחר פטירתו - חלק א'.....שצג

כיצד חלקי תהליך הקבורה יכולים להתפרש במידות האלוהיות? + עבודת האדם לדמות את
הנפש לנשמה בשורשה + הצדיק משלים את דמותו התחתונה בדומה לעליונה + המשמעות
הפנימית של הטהרה

העליה של האדם לאחר פטירתו - חלק ב'.....שצז

משמעות העיטוף בתכריכים + כלל ופרט וכלל + הכיסוי מאחד את כל הפרטים ליצירה מושלמת
אחת + משמעות הנשיאה בכסף + משמעות הקבורה בעפר

איך להתקרב להקב"ה דרך התפילה.....תג

מדוע קשה לכלה להיכנס לחופה שצריך לסייע לה בזה? + הכנסת כלה לחופה - הסרת
המחסומים + הקושי להתבטל אל הבעל + ראשון - רצון לצאת מעצמה + שני - בטחון בבעלה
שיעניק לה צרכיה + שלישי - לראות בבעלה רק טוב + גם התפילה זה התבטלות, ולכן זה
קשה + קרבנות - יציאה מעצמי + פסוקי דזמרא - לבטוח בה' שעושה הכל + קריאת שמע - ה'
עושה רק טוב

הדרך להשפיע לעומת יכולת הקיבול.....תח

מה הסיבה לשנאה שקיימת כביכול בין המידות? + מידות ימין משפיעות בעוצמה, ומידות
שמאל מבטלות לפי יכולת הקיבול של התחתונים + המריבה והשנאה נגרמים כשהתחתונים
לא ראויים לקבלת השפע המלא + עשיית שלום על ידי שאנו מתאמים את ההשפעה הנכונה
לכל סיטואציה

פרק שישי - מדת גבורה

כיצד יגיל את עצמו במידת הגבורה.....תיד

הקושי והאתגר בקנין מידת הגבורה + יעורר היצר הרע לצורך אשתו + האשה חווה את החסר

בפירוט • השימוש ביצר הרע עבור ההשפעה לאשה • מימוש התוכנית האלוות שבמידת הבינה

פרק שביעי – מדת תפארת

מסירת התורה רק באהבה ובלי גאון..... תכב

קנין התפארת על ידי השפעה בלי להתנאות • התורה היא שכל אלוקי • השפעת התפארת היא רק למי שפועל בדומה לה • מדוע השפעת התורה מוכרחת להיות באהבה? • התורה אינה ידע, אלא נשמה ורוח חיים

מהי 'מחלוקת לשם שמים' וכיצד היא גורמת 'אהבה גדולה' בסופה..... תכז

מהי מחלוקת 'לשם שמים'? • התוצאה המשובחת נוצרת רק משילוב והרמוניה • מעלת הלימוד עם חברותא • מחלוקת שאהבה בסופה

אסור ללמוד רק לצורך הנאה אלא רק בכדי לכוון לאמיתה של תורה..... תלב

מהו הפגם בלאכול 'הנאות' מדברי תורה? • עיקר הקושי הוא לכוון לאמיתה של תורה • שורש ההבדל בין נישואין לעריות • המטרה היחידה היא להשיג את מהות רצון ה'

פרק שמיני – מדת נצח הוד יסוד

לייצר את התלמיד חכם וללמוד ממנו..... תלט

מידות 'נצח והוד' פועלים יחד • האם הנצח והוד' משפיעים או מושפעים? • תחילה לייצר את התלמיד חכם, ואחר כך ללמוד ממנו

מידת היסוד – לפעול גילוי מושלם כרצון ה'..... תמג

כיצד השמירה שייכת לפעולה האקטיבית? • איבוד פרט מהשפע מבטל את היצירה כולה; • התפקיד המהותי של מידת היסוד – לא לאבד חלקים מהשפע • יסוד – י' סוד

פרק תשיעי – מדת מלכות

כל אדם לית ליה מגרמיה כלום..... תמט

קנין המלכות – לעשות עצמו כעני • אין הכרח שימשיך מה שהיה • להיות מחובר למקור נניקה עליון

הגילויים המיוחדים שמתגלים רק על ידי היציאה מהמסגרת..... תנג

מה התועלת מכך שהאדם יוצא לגלות? • מה פשר הגילויים החדשים בזכות הגירושין • למה דוקא בעלי קבלה? • היצירות של השכינה • היצירות של האדם • תורה בגלות פותחת מרחבים חדשים

מדוע יראת הרוממות היא השער לכל עבודת ה'?..... תנח

מדוע היראה היא השער לכל העבודה? • מדוע יראת העונש כל כך לא טובה? • המפתח לעליה – ההכרה שיש מקור עליון • יראת הרוממות מובילה לתשוקה • ורם לבבך – ושכחת את ה'

ארבעה דרכים להשגת יראת הרוממות..... תסג

ההכרה בשליטת כח עליון • המחשבות כנגד חלקי הנשמה שבאדם

השכינה שורה על האדם רק בכדי שישפיע חיים וישפע לאשתו..... תסז

השראת השכינה באה רק עבור האשה + השפע לא ניתן לאדם עבור עצמו אלא כדי שיעביר אותו הלאה + זכיה בלימוד רק כשהוא על מנת ללמד + השפעת הקדושה לאשה דרך השאר כסות ועונה

כיצד שומרים על השראת השכינה גם בזמנים שהאדם פורש מאשתו..... תעא

כיצד השכינה קיימת עם האדם בהיותו מחוץ לביתו? + השכינה באה עמו מהבית וחוזרת אל הבית + להשאר מחובר גם ביציאה לדרך

נספח: מאמר הזוהר שהשכינה באדם לעורך הנקיבה..... תעד

כיצד האדם הנמוך יכול להשפיע אל השכינה העליונה?..... תעח

האדם יכול להגיע לבחינת 'נישואין' ביחס לשכינה + שורש נשמת האדם למעלה מכל העולמות + עבודת התפילה להתעלות לרובד עליון + השכינה מוציאה לפועל את הקדושה שהאדם מחדש

כיצד מעשי הצדיקים מגלים את הקב"ה בעולם?..... תפב

האשה מפרטת את מעשי האיש + השכינה מפרטת את הגילויים האלוניים + גילוי רצון ה' דרך מעשי הצדיקים

כיצד האכילה והמזון משמשים סולם לעליה רוחנית?..... תפו

השפעת המזון לשכינה + מה הסיבה שאדם מוכרח לאכול מזון כדי לחיות? + שפע אלוני עובר לאדם דרך המזון + מזון הנפש הוא ידע וחכמה + המזון של השכינה

עשיה לשם שמים מונעת "אחיזה בחיצוניים"..... תצא

השפעת הכסות לשכינה + פנימיות לעומת חיצוניות + עשיה לשם שמים - כסות והגנה מה'חיצוניים' + רמז במילה 'ערוה'

יצירת "כסות" לשכינה על ידי עטיפת ציצית והנחת תפילין..... תצד

כיצד הטלית והתפילין משמשים 'כסות' לשכינה + הבגד מייצג את התוכן של האדם כלפי חוץ + ציצית - שיעבוד הגוף, תפילין - שיעבוד הרוח והמה + כשהאדם מסור רק למלכות - גם היא מסורה רק אליו

מעלת קביעת עתים לתורה וקביעת מקום לתפילה..... תצט

השפעת העונה לשכינה + מה הענין בעצם קביעת העת והמקום? + לכאורה קביעת עת קבוע סותר למצב הנפשי הנדד! + יצירת זמן קבוע מעוררת את העת' + עונה קבועה יוצרת רעב ומבוקש באותו זמן + עונת השכינה

פרק עשירי - עבודת המדות בסדר חיים

התאמת העבודה לפי הזמנים..... תקה

עבודה לפי זמנים + עולם שנה נפש + תיקון השנה' + התאמה לשפע היורד בצורה מפורטת

עבודת האדם בלילה..... תקט

עבודת הלילה + לילה זמן ההפנה + שכיבה - פסיביות מסוכנת + קבלת עול מלכות שמים

חלוקת הלילה לשני חלקים לפני חצות ואחר חצות..... תקיג

שני חלקי הלילה • בחצי הלילה הראשון יש דין על היום הקודם • מדוע היום לא מתחיל בחצות?
• החצי הראשון יוצר את הכלי ע"י הרעב ובזה מושך את המילוי

התוכן הפנימי של נטילת ידים שחרית.....תקטז

מדוע הרוח רעה שורה על הידים בבוקר? • האם הטעם משום רוח רעה או משום התחדשות
עבודת היום הבא? • עיקר האדם הוא היצירה בלב, והידיים הם הביטוי של הרוח • בשינה הרוח
בטילה וממילא הידים טמאות • נטילת ידים - ניקוי האנרגיה שנשארה מאתמול, והקדשת
האנרגיה החדשה

עבודת המלאכים והצדיקים בלילה.....תקב

תיקון השכינה בעסק התורה • ברכת 'הנותן לשכוי בינה' • משמרה ראשונה - דין • משמרה
שניה - דין נוסף • השתוקקות קודם ההארה • משמרה שלישית - גילוי הבינה

משמעות הכניסה של הצדיקים עם השכינה לפני הקב"ה.....תקכד

כניסת השכינה אל התפארת • תפקיד השכינה להתאים את השפע לתחתונים • השפע שהשכינה
מקבלת הוא לפי דרגתם של התחתונים • לימוד התורה בלילה נקרא "שירה"

השעשוע שנוצר מלימוד התורה אחר הצאת לילה.....תקכו

שעשוע - עונג של חידוש תמידי • החיבור לתורה גם בזמן השינה

עבודת היום בתפילה.....תקלא

עלה עמוד השחר • עבודת הלילה ועבודת היום • עבודת היום היא תפילה • התחברות לתפילתם
של האבות • שלימות העבודה בעש"ן

הכניסה לבית הכנסת.....תקלו

מחשבה דיבור ומעשה • הכניסה לבית הכנסת פועלת זיווג תפארת ומלכות • ביאה לבית הכנסת
כנגד אברהם • השתחויה כנגד יצחק • 'ביראתך' כנגד יעקב

עבודת היום - תפלת שחרית ולימוד תורה שאחריה.....תקמא

עבודת התפילה - מילוי כלי המלכות בגלויים אלוקיים • האדם כנגד 'סוד' ובית הכנסת כנגד
'מלכות' • עליה ללימוד התורה • מידת יום ומידת לילה

תפילת מנחה והכוונה הראויה בסעודה.....תקמה

מדוע הדבקות במידת התפארת קודמת לדביקות במידת הגבורה? • מדוע תפילת המנחה שייכת
לגבורה? • כוחה הגדול של תפילת המנחה באמצע היום • הכוונה הראויה בסעודה

תפלת ערבית רשות - קריאת שמע שעל המטה.....תקנ

התפארת בא לבית מלוננו • גילוי החסד הגדול דוקא בזמן החושך - זכות קיום עצמית • התוכנית
מוכרחת להתקיים באמצעותנו • בכל מצב - המלכות היא הבית של התפארת • תפילת ערבית
רשות • קבלת עול מלכות שמים

פֶּדָק רֵאשׁוֹן

א בחודש

הָאָדָם רֵאשׁוֹן שִׁיתְדָּמָה לְקוֹנֹו, וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוֹד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה צֶלֶם וְדָמוֹת. שְׂאֵלוֹ יְדָמָה בְּנוֹפּוֹ וְלֹא בְּפַעֲלוֹת, תְּהִי הוּא מְכַזֵּב הַצּוּרָה, וַיֹּאמְרוּ עָלָיו: 'צוּרָה נָאָה וּמַעֲשִׂים בְּעוֹרִים'. שְׁהִרִי עֵיקָר הַצֶּלֶם וְהַדָּמוֹת הָעֲלִיּוֹן הֵן פְּעֻלוֹתָיו, וּמָה יוֹעִיל לוֹ הֵיוֹתוֹ בְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה דָמוֹת תְּכֵנִית אֲכָרִיו, וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִתְדָמָה לְקוֹנֹו.

• ביאור "להבין" •

פֶּדָק רֵאשׁוֹן

י"ג מִידוֹת רַחֲמִים שְׁבַבְתָּר

הָאָדָם רֵאשׁוֹן שִׁיתְדָּמָה לְקוֹנֹו

האדם לבוא רק בגופו שיהיו לו כלים ראויים לתכונות האלויות, אך הם יהיו אצלו רק ב'כוח' וְלֹא בְּפַעֲלוֹת - ולא יפעל על פיהם הלכה למעשה אלא ינהג להיפך, תְּהִי הוּא מְכַזֵּב הַצּוּרָה החיצונית, וַיֹּאמְרוּ עָלָיו: 'צוּרָה נָאָה' של צלם אלוים ובפועל עושה מַעֲשִׂים בְּעוֹרִים, וזה חילול הצלם האלוים.

שְׁהִרִי עֵיקָר תְּכֵנִית ומידות הַצֶּלֶם וְהַנִּהגת הַדָּמוֹת הָעֲלִיּוֹן הֵן פְּעֻלוֹתָיו, וּמָה יוֹעִיל לוֹ לאדם הֵיוֹתוֹ בְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּדָמוֹת תְּכֵנִית אֲכָרִיו שהם כלים למידות העליונות, וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִתְדָמָה לְקוֹנֹו.

האדם נברא בצלם ודמות קונו

כדי שידמה במעשיו

הקב"ה ברא את הָאָדָם שיהיה צלם אלוים, ולכן רֵאשׁוֹן שִׁיתְדָּמָה לְקוֹנֹו בין בתכונותיו הפנימיות ובין במעשיו בפועל, וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוֹד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה, שהיא מחולקת לשני ענינים: צֶלֶם וְדָמוֹת - 'צלם' הוא התכונות הפנימיות של המידות, ו'דמות' הוא ההתנהגות בפועל, על פי התכונות הפנימיות.

והנה, הקב"ה ברא את גוף האדם שיהיה כלי ראוי למידות העליונות השוכנות בו, ותפקיד האדם למלאות את הכלים הללו בתכונות האלויות ולחיות על פיהם, שְׂאֵלוֹ יְדָמָה

הפנימיות של המידות (שבספירות העליונות), ודמות הוא ההתנהגות בחוץ בפועל על פי התכונות הפנימיות. ועל כן כאשר הפסוק עוסק בתכנית האלויות נאמר: 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו', ב'צלמנו' מצד הבורא, כ'דמותנו' מצד עבודת האדם שיחיה כן בפועל. אבל בשלב הבריאה עצמה הקב"ה ברא את האדם בתכונות האלויות, בכוח, והשאיר לאדם את העבודה להוציא את התכונות הללו מן הכוח אל הפועל, ולהוות דמות אלויות כאן בארץ בהנהגתו הטובה.

על זה אמר, שאם תכלית הבריאה שהאדם יהיה צלם אלוים בכדי שינהג כן בפועל, ראוי ש"יתדמה" לקונו בהנהגותיו.

א. מבואר בהרחבה בחלק המאמרים ב"מאמר ב" - עמוד קלא.

ב. מבואר על פי דברי האר"ז"ל שער ההקדמות מח, א ובעוד מקומות, ועיין בהגהת המהר"ץ בנפש החיים סוף שער א ודו"ק היטב.

בזה יתבאר השינוי בלשון הכתוב, שבתחילה בשלב של התכנית האלויות נאמר: 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו', ואילו בפסוק שאחרי כן העוסק ביצירה בפועל נאמר: 'ויברא אלוים את האדם בצלמו בצלם אלוים ברא אותו', ולא הוזכר כאן שברירת האדם הינה ב"דמות" האלויות.

אלא ביאור הדברים הוא כאמור: 'צלם' הוא התכונות

לְפִיכָךְ רָאוּי שִׁיתַּדְמָה אֶל פְּעֻלֹת הַבֶּתֶר שֶׁהֵן י"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיּוֹנוֹת. וּרְמוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים (מיכה ז, יח) "מִי אֵל כְּמוֹךָ", "יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ", "תִּתֵּן אֶמֶת". אִם כֵּן רָאוּי שֶׁתִּמְצָאנָה בּוֹ י"ג מִדּוֹת אֵלּוּ. וְעַכְשָׁיו נִפְרֵשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלֹת י"ג שָׂרָאוּי שֶׁתִּהְיֶינָה בּוֹ.

הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה - מִי אֵל כְּמוֹךָ

מוֹרָה עַל הַיּוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֶךְ נִעְלָב, סוֹבֵל עֲלֻבּוֹן מִה שְׁלֹא יִכִּילָהוּ רַעְיוֹן. הֲרִי אֵין דְּבַר נִסְתָּר מִהַשְׁגָּחַתוֹ בְּלִי סָפֵק, וְעוֹד, אֵין רִנֵּעַ שְׁלֹא יִהְיֶה הָאָדָם נוֹזֵן וּמִתְקַנֵּם מִכַּחַת עֲלִיּוֹן הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו. וְהֲרִי תִמְצָא

ביאור "להבין"

והנה י"ג מידות אלו הקב"ה גילה ולימד למשה רבינו אחר חטא העגל, אחר שביקש: "הוֹדְעֵנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעָה לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ" וגו', ואמר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "אֲנִי אֶעְבִּיר בְּלִי טוֹבִי עַל פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם הוֹי"ה לְפָנֶיךָ" וגו'. ואלו הן ה"ג מידות הכתובות בתורה: ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת נֶצֶר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשְׂא עוֹן וְפָשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְיָה. ונמצא שכל מידה יש לה כינוי כפול - בדברי מיכה הנביא ובדברי משה רבינו, וכפי שיתבאר לפנינו.

הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה - מִי אֵל כְּמוֹךָ

הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה שְׁלִימִדְנוּ מִיכָה הַנְּבִיא: "מִי אֵל כְּמוֹךָ".

היא כנגד המדה הראשונה שלימד הקב"ה את משה רבנו ע"ה "אל", המורה על כוח החסד הפורץ ופועל בתוך העולם, ומשפיע מצידו ללא כל גבול ומדה.

הדרך להידמות לקונו על ידי חיבור
לי"ג מידות של רחמים שב'כתר'

לְפִיכָךְ מֵאֲחֵר שְׁצוּרַת הָאָדָם הִיא כְּצֵלֶם וּדְמוּת הָעֲלִיּוֹן, וְיֵשׁ לוֹ לְהִידְמוּת לִזֶּה בְּפוּעַל, עַל כֵּן רָאוּי שִׁיתַּדְמָה תְּחִילָה אֶל פְּעֻלֹת הַבֶּתֶר, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיּוֹנוֹת, וּרְמוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים שֶׁאִמַּר מִיכָה הַנְּבִיא (מיכה ז יח-ז): "מִי אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֵבֵר עַל פָּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נִחֲלָתוֹ, לֹא תִחְזֹק לְעַד אָפוּ כִּי חֲפִץ חֶסֶד הוּא; יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ וְכַבֵּשׁ עוֹנוֹתֵינוּ, וְתִשְׁלֶיךָ בְּמַצְלֹת יָם בְּלִי חַטָּאתָם; תִּתֵּן אֶמֶת לְיוֹעֲקֵב, חֶסֶד לְאַבְרָהָם, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם".

אִם כֵּן, מֵאֲחֵר שֶׁהַקֶּבֶ"ה גִּילָה לָנוּ בִּאֲמֻצוֹת נְבִיאֵינוּ מִהֵן י"ג מִדּוֹתָיו שֶׁל רַחֲמִים, רָאוּי שֶׁתִּמְצָאנָה בּוֹ בָּאָדָם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלּוּ. וְעַכְשָׁיו נִפְרֵשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלֹת, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, שָׂרָאוּי שֶׁתִּהְיֶינָה בּוֹ בָּאָדָם.

ד. בזה מבואר מדוע מידת החסד נקראת בשם "אל" המורה על כוח וגבורה, כי על מנת להשפיע חסד בעולם שיש בו חלל של צמצום - כרצונו יתברך, יש צורך בכוח שיפרוץ את הצמצום.

ג. כי זה ברור שהאדם צריך להיות דומה לצלם ודמות העליון בכל המידות, כמו שממשיך הרמ"ק בכל פרק הספר, אלא שכעת בפרק הראשון מתחיל לבאר את המידה הראשונה, שהיא מידת הכתר.

שִׁמְעוּלָם לֹא חָטָא אָדָם נִגְדוּ שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא בְּאוֹתוֹ הִרְנֵעַ מִמֶּשׁ שׁוֹפֵעַ
שֹׁפֵעַ קִיּוּמוֹ וְתִנּוּעַת אֲבָרָיו, עִם הֵיכָל הַחֵטָא בְּפִתְחָהּ - לֹא
מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֲלֵא סוֹבֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵבּוֹן בָּזָה לְהִיטּוֹת מִשְׁפִּיעַ
בּוֹ בֶּחַ תִּנּוּעוֹת אֲבָרָיו, וְהוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ בֶּחַ בְּאוֹתוֹ רִנֵּעַ בְּחֵטָא וְעוֹן
וּמִכְעִים וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל.

וְלֹא תֹאמַר שְׂאִינִי יָכוֹל לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא ח"ו, שֶׁהֲרִי בְּכַחוֹ
בְּרִנֵּעַ כְּמִימְרָא לִיבֵשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו בְּעֵין שְׁעֵשָׁה לִירְבָּעָם, וְעִם כָּל
זֹאת שֶׁהִבַּח בְּיָדוֹ לְהַחְזִיר הַבֶּחַ הַנִּשְׁפָּע הַהוּא, וְהִיָּה לוֹ לִזְמַר: 'בֵּינוֹן שְׂאֵתָהּ
חֵטָא נִגְדִי תַחֲטָא בְּשִׁלְף לֹא בְּשִׁלִּי', לֹא מִפְּנֵי זֶה מִנֵּעַ טוֹבוֹ מִן הָאָדָם,
אֲלֵא סָבֵל עֲלֵבּוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַבֶּחַ וְהַטִּיב לְאָדָם טוֹבוֹ.

ביאור "להבין"

סובל עלבון

הַזְמַן בְּכַח הַהוּא שֶׁהִקְבִּה נֹתֵן לוֹ, בְּכַל
זֹאת לֹא מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֲלֵא אֲדַרְבֵּה
סוֹבֵל הַקְבִּה עֲלֵבּוֹן בָּזָה - לְהִיטּוֹת מִשְׁפִּיעַ
בּוֹ בֶּחַ תִּנּוּעוֹת אֲבָרָיו, וְכֵל זֹאת לְמִרּוֹת
שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא אֶת אוֹתוֹ הַבֶּחַ בְּאוֹתוֹ רִנֵּעַ
בְּחֵטָא וְעוֹן וּמִכְעִים, וּבְכֵל זֹאת הַקְבִּה
מִשְׁפִּיעַ וּסוֹבֵל.

וְלֹא תֹאמַר שְׂאִינִי יָכוֹל לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב
הַהוּא, כִּפִּי דַעַת הַמִּינִים שֶׁהִקְבִּה נֹתֵן אֶת
הַבְּרִיאָה לְשִׁלִּיטַת הַכּוּחוֹת הַשּׁוֹנִים וְחוּקֵי
הַטִּבֵּעַ, וְאִין לוֹ עוֹד שְׁלִיטָה עַל פִּרְטֵי הַהִנְהָגָה,
חֵם וְשָׁלוֹם מְלוּמָר כֵּן, שֶׁהֲרִי בְּכַחוֹ בְּרִנֵּעַ
כְּמִימְרָה לִיבֵשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּמִצְאָנוּ שֶׁאֵף נִהַג
כֵּן, בְּעֵין שְׁעֵשָׁה לִירְבָּעָם (מַלְכִים א' יג, ד). וְעִם
כָּל זֶה שֶׁהִבַּח בְּיָדוֹ לְהַחְזִיר הַבֶּחַ הַנִּשְׁפָּע
הַהוּא, וְיָכוֹל לְהַפְסִיק לְתַת לוֹ כּוּחַ לְפַעוּל
בְּעֵינָיו, וְהִיָּה לוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְזִמְרָה לְחוּטָא:
בֵּינוֹן שְׂאֵתָהּ חוּטָא נִגְדִי, תַחֲטָא בְּשִׁלְף וְלֹא
בְּשִׁלִּי. וּבְכֵל זֹאת לֹא מִפְּנֵי זֶה מִנֵּעַ טוֹבוֹ מִן

הַקְבִּיהַ הַזֹּאת שֶׁל הַשְׁפַּעַת חֲסִדִּים אֵין-סוֹפִית
לֵאל כֹּל תְּלוּת בְּתִמְרוֹת שֶׁהָאָדָם מַחְזִיר בְּהִתְאָם,
מוֹרָה עַל הֵיכָל הַקְבִּיהַ מִלֶּדֶךְ נֶעְלָב, סוֹבֵל
עֲלֵבּוֹן, מִדֶּה שְׁלֹא יִכְיֶהוּ רַעֲיוֹן.

וּמִבְּאֵר כִּיצַד זֶה נִיכָר בְּמִידָה זוֹ: שֶׁהֲרִי אֵין
דָּבָר נִסְתָּר מִהַשְׁגָּחָתוֹ בְּלִי סָפֵק, וְאִין מְקוֹם
לְטַעוֹת שֶׁכִּיכּוֹל יִשְׁנֵם דְּבָרִים הַמִּתְקִיִּימִים
בְּבְרִיאָה מְכוּחַ חוּקֵי טִבֵּעַ, וְאִין לֵהֶם קֶשֶׁר
לְהַשְׁגָּחָה עַל מִצְבֵּם הַרוּחָנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹד,
שֶׁבְּנוֹסֵף לְהַשְׁגָּחָה עַל כָּל פִּרְטֵי הַבְּרִיאָה,
הַקְבִּיהַ גַּם מַחִיהַ וּמְזִין בְּפוּעַל כָּל אָדָם בְּהַשְׁגָּחָה
פִּרְטִית, וְלִכֵּן אֵין רִנֵּעַ שְׁלֹא יִהְיֶה הָאָדָם
נִזּוֹן וּמִתְקַיֵּם מִבֶּחַ עֲלִיוֹן הַשּׁוֹפֵעַ עֲלָיו
בְּאוּפֵן אִישִׁי.

וְהֲרִי תִמְצָא שְׁמִעוּלָם לֹא חָטָא אָדָם נִגְדוּ
שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּאוֹתוֹ הִרְנֵעַ
מִמֶּשׁ שׁוֹפֵעַ עֲלָיו שֹׁפֵעַ קִיּוּמוֹ וְתִנּוּעַת
אֲבָרָיו, וְעִם הֵיכָל שֶׁהָאָדָם חוּטָא בְּאוֹתוֹ

הָרִי זֶה עֲלִבּוֹן וְסִבְלָנוֹת מִה שְׁלֹא יִסְפָּר, וְעַל זֶה קוֹרְאִים מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת לְהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִלְךָ עֲלוּב".

וְהִינּוּ אוֹמְרוּ "מִי אֵל כְּמוֹךָ", אַתָּה אֵל בַּעַל חֶסֶד הַמָּטִיב, אֵל בַּעַל כַּח לְנֶקֶם וְלְאַסּוֹף אֶת שְׂלָה, וְעַם כָּל זֹאת אַתָּה סוֹבֵל וְנִעְלָב עַד יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה.

הָרִי זֶה מִדָּה שְׂצָרִיד הָאָדָם לְהִתְנַהֵג בָּהּ, רְצוֹנִי הַסִּבְלָנוֹת, וְכֵן הֵיטוּ נִעְלָב אֲפִלּוּ לְמִדְרָגָה זֹו וְעַם כָּל זֹאת לֹא יֵאָסֵף מוֹכְתּוֹ מִן הַמִּקְבֵּל.

הַמִּדָּה הַשְּׁנִיָּה - נוֹשֵׂא עוֹן

וְהָרִי זֶה גְדוֹל מִהַקְדָּם. שֶׁהָרִי לֹא יַעֲשֶׂה הָאָדָם עוֹן שְׁלֹא יִבְרָא מִשְׁחִית, בְּדִתָּנּוּ "הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת קָנָה לוֹ קִמְנוֹר אַחֶר", וְהָרִי אוֹתוֹ

• ביאור "להבין" •

הָאָדָם וְלֹא סִבְלָנוֹת, וְהַשְּׁפִיעַ הַכֹּחַ הַמָּטִיב

הָאָדָם מִטּוֹבוֹ. הָרִי זֶה – מִידַת הַחֶסֶד זֶה, הִיא עֲלִבּוֹן וְסִבְלָנוֹת מִה שְׁלֹא יִסְפָּר – כִּי זֶה לֹא מִצּוֹי כָּל בִּדְרָכֵי הַנִּבְרָאִים. וְעַל זֶה קוֹרְאִים מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת לְהִקְבֵּ"ה "מִלְךָ עֲלוּב" (פֶּרֶק הִיכָלוֹת פִּי"ח אוֹת ד').

הָרִי זֶה מִדָּה שְׂצָרִיד הָאָדָם שְׂרוּצָה לְהִיּוֹת דוּמָה לְבוּרָאוֹ לְהִתְנַהֵג בָּהּ הַלֵּכָה לְמַעֲשֶׂה, רְצוֹנִי לוֹמַר, מִידַת ה' סִבְלָנוֹת' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָה לְסִבּוֹל בְּדוּמִיָּה עֲלִבּוֹן שֶׁמִּקְבֵּל מִחִבְרֵי מִתּוֹךְ צִפְיָה שֶׁבִּסּוּף הוּא יוֹשֵׁב לְדַרְכּוֹ הַטּוֹבָה, וְכֵן הֵיטוּ נִעְלָב אֲפִלּוּ לְמִדְרָגָה זֹו כִּי הוּא אִינוֹ מִסּוּגֵל לְתַת וְלַהֲשִׁיעַ בְּמִצַּב כּוֹה, וְעַם כָּל זֶה לְכָל הַפְּחוֹת אִם הוּא כֹּהֵר תִּתְחַלֵּל לְהַשְׁפִּיעַ עַל חִבְרֵי הַפּוֹגַע בּוֹ – יִזְהַר שֶׁלֹא יִפְסִיק אֶת הַהֲשַׁפְעָה וְלֹא יֵאָסֵף (-לֹא יִקַּח) מוֹכְתּוֹ מִן הַמִּקְבֵּל.

וְהִינּוּ אוֹמְרוּ "מִי אֵל כְּמוֹךָ", אַתָּה 'אֵל' כִּמוֹ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה רַבְּנוֹ ע"ה, כִּי אַתָּה בַּעַל חֶסֶד הַמָּטִיב, 'אֵל' אֲשֶׁר מִחַד הַיִּנּוֹךְ בַּעַל כַּח לְנֶקֶם וְלְאַסּוֹף אֶת שְׂלָה, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ אֲצִלְךָ הַנִּהְיָה שֶׁאַתָּה סוֹבֵל וְנִעְלָב עַד יָשׁוּב

הַמִּדָּה הַשְּׁנִיָּה - נוֹשֵׂא עוֹן

מִחִיָּה אֶת כּוֹחַ הַחֶסֶד בְּכַדִּי שִׁיתוּקֵן בְּסוּף

וְהָרִי הַמִּדָּה הַזֶּה גְּדוֹל מִהַקְדָּם שֶׁכֵּן הַמִּדָּה הַקּוֹדֶמֶת עֲסָקָה בְּחִיּוֹת וְהִכּוּחַ שֶׁהַקִּבֵּ"ה נוֹתֵן ל'חֹטֵא' בְּשַׁעַת הַחֶסֶד, וְאִילּוּ מִדָּה זֹו עוֹסֶקֶת בְּהַעֲנֵקֵת הַחִיּוֹת וְהַמִּצִּיאוֹת ל'חֹטֵא' בְּעִצְמוֹ, וְכִפִּי שִׁיתְבָּאָר. שֶׁהָרִי לֹא יַעֲשֶׂה הָאָדָם עוֹן שְׁלֹא

הַמִּדָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁלִּימְדָנוּ מִיכָּה הַנְּבִיא: "נוֹשֵׂא עוֹן".

הִיא כִּנְגַד הַמִּדָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁלִּימְדָה הַקִּבֵּ"ה אֶת מֹשֶׁה רַבְּנוֹ ע"ה, "רַחֲמוּם", הַמּוֹרָה עַל מִידַת הַרַחֲמִים לְמִי שֶׁחֹטֵא, שֶׁהַקִּבֵּ"ה מַעֲנִיק לוֹ אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה.

מאמר א

הקדמה יסודית ללימוד הספר תומר דבורה

התחברות לאור איין סוף כוח סגולתו לריפוי מחלות

כיצד ניתן לדרוש מהאדם הנהגה של רחמים מופלגים?

הרמ"ק בספר 'תומר דבורה' מלמד כיצד האדם יכול להדמות לבורא בכל עשרת מידותיו, ובפרק הראשון מפרט את ההנהגות המתגלות ב"ג מידות הרחמים.

ישנה קושיה, שרבים מהלומדים בספר 'תומר דבורה' מתקשים בה מאוד, והיא אכן קושיה בסיסית ומעיקה:

העקרון הכללי של ההנהגות המופיעות בפרק הראשון בספר זה, הוא: השפעה תמידית לאחרים מבלי כל התחשבות במעשיהם, גם כשהם עושים מעשים רעים, ואפילו כאשר הם משתמשים בשפע בכדי להזיק למשפיע בעצמו!

ואנו נדרשים להדמות לבורא, ולנהוג גם אנו באותה הנהגה נעלית.

נמחיש זאת:

אדם שובר לך את הבית, ואתה תתן לו את כלי העבודה בכדי לעזור לו!

לכאורה זו צורת הנהגה אבסורדית ולא הגיונית!

ראשית, משום שהעולם מוכרח להתנהל עם מערכת של דין ומשפט, שכן בלא זה "איש את רעהו חיים בלעו"¹, ומה ימנע את הנזק הבא? – הרי אפילו בתורה יש אזהרות ועונשים למי שממרה את רצון ה'!

יתירה מזו. כיצד ניתן לדרוש מהאדם להתנהג כמו הבורא, בעוד שאין כל דמיון ביניהם, והרי "הכל לפי המבייש והמתבייש"²!

כאשר אדם חוטא לה', זה לא באמת פוגע בו יתברך, שהרי האדם כלפי עצמות

הבורא אינו משפיע מאומה, וכמו שנאמר: "אם חטאת מה תפועל בו ורבו

1. אבות פ"ג מ"ב.

2. כתובות מ ע"א.

פְּשָׁעֶיךָ מֵהַ תַּעֲשֶׂה לוֹ³. הרי זה דומה לתינוק חסר דעה שאומר מילה רעה לאדם מבוגר, שאין כל צד להיפגע מכך. והמרחק בין הבורא לנבראים הוא גדול בהרבה לאין ערוך.

ואילו כשחברו של אדם פוגע בו, שניהם באותה דרגה, והפגיעה היא אמיתית. הדבר דומה לאב האומר לבנו הקטן: "תמחל לאחיך על הפגיעה, שהרי גם אני מוחל לך". מה ההשוואה והדמיון?!

בנוסף, הרי לקב"ה יש סיבה למחול: הוא מצפה להגיע ליעד שבגיניו הוא ברא את עולמו, ואם העולם ינהג במידת הדין הרי "אינו מתקיים"⁴, וזו הסיבה לכך שהוא מוחל וסולח.

אך אנו לכאורה איננו שותפים לשיקול הזה, וכי איזה ענין יש לנו שהזולת יתקיים? ואם כן, לכאורה אין לנו כל סיבה למחול ולהעביר על פשעיהם של אחרים!

אור אין סוף וכח הצמצום

נסביר נקודה שורשית בתהליך בריאת העולם, וכך תהיה לנו גישה לעומק הסוגיא – כאשר הקב"ה ברא את העולם, המטרה היתה להביא את ה'אור אין סוף' האלוקי לגילוי מפורט.

ה'אור אין סוף' במהותו הוא אור שאין בו תפיסה, הוא כולל הכל ואי אפשר להצביע על הפרטים הכלולים בו, כי אין שם גבול להגדיר את מה שהוא כולל.

בכדי שיתגלו כל ריבוי הפרטים הכלולים באור, הקב"ה חידש וברא מציאות של חלל ואויר פנוי, שבתוכו כביכול לא קיים ה'אור אין סוף'. ומעתה, ה'אור אין סוף' נכנס בקו דק אל תוך החלל, ומתגלה בו בצורה ממועטת ומוגבלת מאד⁵.

ואולם, מהותו של האור אין סוף היא להתפשט ולהיות אין סופי, ואם כן, ברגע שיכנס האור אין סוף לתוך החלל, יחזור שוב הכל להיות מלא באור כבתחילה!

אלא שהקב"ה ברא 'כח מחודש' שנקרא "כח הצמצום", שהוא כח תמידי שלוחם באופן אקטיבי באור אין סוף ומסתיר אותו. וכתוצאה מהמלחמה שביניהם, יוצא הגילוי הממועט בגווני הרבים והשונים שיש בו.

3. איוב לה, ו.

4. רש"י בראשית א, א.

5. כל ענין זה מבואר בכתבי האריז"ל, ראה אוצרות חיים בתחילתו.

על כך נאמר: "יוצר אור ובורא חשך". 'בריאה' היא דבר מחודש, ו'יצירה' היא עיצוב של דבר קיים. ולכאורה היה מצופה שיהיה כתוב לשון 'בורא' על האור, ואת הלשון 'יוצר' על החושך! שהרי לכאורה החושך הוא העדר והאור הוא חידוש. - אלא שכאמור, האור היה קיים תמיד מה"אור אין סוף שקיים לפני מציאות הבריאה, ורק החושך הוא כח שנברא מחדש על ידי כוח הצמצום. ו'בריא' החושך 'יוצרת' את הצורות השונות של גילוי האור.

כשאנו מדברים על 'אור', אין הכוונה לתאורה כעין אור הנר. כמו שהאמירה 'כח רוחני' אינה עוסקת ביכולת פיזית.

הביטויים 'אור' ו'כח' הם לשונות מושאלים שיש בידינו בכדי לתאר את השפע הרוחני שמחיה את כל המציאות. בכל דבר יש כח חיות שמפעיל ומניע אותו, וזהו 'אור' ו'כח' אלו. וכן כל אדם שמשיג השגות מסוימות זהו 'אור' אלו. שהשפע עליו.

מעשה והלאה, קיימים בבריא שני כוחות מנוגדים, כח של 'אור' וכח של 'חושך'. כח של 'השפעה' וכח של 'צמצום'. כח של 'טוב' וכח של 'רע'. כח של 'הארת פנים' וכח של 'הסתרת פנים'.

שני הכוחות לוחמים ומתנגדים זה לזה, ובתוצאה מביין שניהם יוצא הגילוי המדויק של האור בהתפרטות לגווני השונים.

מה נחשב 'טוב' ומה נחשב 'רע'

הרמח"ל בדעת תבונות⁶ מבאר שתכלית הבריאה היא רצונו של הבורא להיטיב, הוא מוסיף ומסביר את הסיבה הקודמת לכך, ש"מחוק הטוב להיטיב":

מה שנוכל להשיג בענין זה הוא, כי האל יתברך שמו הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מחוק הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא ית"ש - לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטבה.

ותמוה, אף אם נקבל את החוק ככתבו "מחוק הטוב להיטיב", אולם הרי הקב"ה בעצמו קבע את החוק הזה, וכיצד זה יכול להיות סיבה מחויבת לבריא העולם?!

אך לאור הדברים האמורים, נבין, כי כשאנו עוסקים ב'טוב' ו'רע', אין הכוונה לשפע גשמי מול עוני ומחסור, או בריאות מול יסורים. אלא הכוונה היא לגילוי ה'אור אין

6. ישעיה מה, ז.

7. דעת תבונות אות יח.

סוף' מול 'כח הצמצום' וההסתרה. כאשר האור מגולה – זהו הטוב. וכאשר האור מצומצם – זהו הרע.

ההגדרה של הטוב היא: ה'אור אין סוף' נמצא ופועל.

ואכן, המקום הראשון בתורה שנוכרת המילה 'טוב', הוא בפסוק⁸: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב".

וזהו פירושו של החוק "מחוק הטוב להיטיב". עצם המציאות של האור אין סוף מחייבת אותו להתפשט ככל היותר, כשמו כן הוא – אין סוף, ללא גבול. אילו לא היתה בו התכונה הזו – הוא לא היה 'אור אין סוף'.

ולכן, אחרי שנבראה מציאות החושך והצמצום, הסיבה לבריאה היא המציאות של האור אין סוף שדורש להאיר ולכבוש כל מקום אפשרי.

היכולת להתחבר לאור או לצמצום

החידוש הגדול הוא שלאדם יש יכולת להתחבר לאחד מהכוחות הללו, ל'אור אין סוף' או ל'כח הצמצום'. וכשהוא מתחבר אליו ונעשה כביכול 'חייל' שלו, אותו כח שולט עליו ומפעיל את כל כוחות הנפש שלו.

ביד האדם יכולת להתחבר אל האור אין סוף, ולהיות גם הוא חלק מהטוב המאיר בלי תנאי, ובכך להיות "אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן"⁹.

ולעומת זאת, יש לאדם יכולת להאמין בכח הרע והצמצום, ובכך לתת לו לשלוט עליו, להפעיל את רגשותיו ולהשפיע על התנהגותו. הוא אף עלול להיות חולה מחמת הצער, עד כדי התקפת לב וכדומה. וכל זה מחמת כח הצמצום שדוחק את חייו.

דוגמא מ'השובר כלים בחמתו'

נביא דוגמא ליסוד זה –

מצינו בחז"ל¹⁰, שאדם הכועס – משבר כלים בחמתו. לכאורה תופעה זו משונה מאוד: מה הקשר בין הכעס לשבירת הכלים? מדוע הכעס מוביל להשחתה?

ההסבר לזה הוא, שכאשר אדם כועס – בדרך כלל מחמת אכזבה שרצונו לא התקיים, הוא נותן ל'כח הצמצום' לשלוט עליו, וכתוצאה מכך כל מערכות הנפש שלו

8. בראשית א, ד.

9. ישעיה יד, יד.

10. שבת קה ע"ב.

משתעבדות ל'כח הצמצום' הזה והוא כביכול נעשה 'חייל' שלו. וההשלכה מזה היא רצון כללי לצמצם את הבריאה, ומכאן השאיפה להשחית ולזרוע הרס.

אדם שמרגיש מצומצם ומוגבל עד כדי התעוררות כעס, אות היא כי הוא מאמין במציאות הכח הזה, ואף נותן לכוח רע זה לשלוט ולנהל אותו.

לעומת זאת, אדם שמחובר ל'אור אין סוף', וזהו הכח היחיד שמפעיל אותו, הוא לא יכעס. אם רצונו לא נעשה, הוא יבין שזה בוודאי אך ורק לטובתו, ויברך על הרעה כשם שמברך על הטובה¹¹. ואדרבה, בברכה זו הרי הוא מחזק יותר את כח ה'אור אין סוף' בקרבו. נכנס תחת כנפיו ומכפיף את עצמו אליו, ומכאן רוב שפע וברכה שלווה ושלוש שהוא נוסך בקרבו.

האמונה של האדם קובעת מה ישלוט עליו

לפי האמונה של האדם כך המערכות העליונות פועלים עמו, ביד האדם לבחור איזה כח ישלוט בו – כח החיים או כח המוות.

המאמין בכוחות הרע הרי הוא גורם לכך שהם ישלטו עליו, והמאמין ש'אין עוד מלבדו' הרי כל המערכת פועלים בשבילו להוביל אל הטוב בלבד, ולא תהיה ל'כח הצמצום' שליטה עליו¹².

למי שמבין, לעולם אין מציאות של 'הסתר פנים'. גם כשנעשה לו רע הוא מבין שזו הארת פנים, למרות שכעת הוא אינו מבין ומשיג את טיבה.

מעשה שהיה בבחור שהתעכב במציאת בת זוגו, וסוף סוף מצא לכאורה את מי שלכאורה היתה ראויה ומתאימה לו. לאחר סדרת פגישות, שני הצדדים היו מרוצים וביקשו להינשא. אולם לפתע אבי הכלה מסיבה בלתי ברורה התנגד לשידוך. הבחור היה כל כך בטוח שזו האשה המיועדת לו, וניגש לאחד מגדולי ישראל לשאול האם להינשא לה למרות התנגדות האב. אותו גדול השיב בשלילה, והורה לא להתקדם עם השידוך.

לבסוף אותו בחור נשא אשה אחרת, ואילו את האשה הראשונה – נשא חבירו. לאחר כמה שנים נפגש עמו ושאל למצבו, השיב לו החבר: נס שברחת מזה. התברר שהאשה ואביה גם יחד הינם צרה צרורה בלשון המעטה.

בתחילה כשהשידוך התבטל, הבחור היה בטוח שחבר עליו עולמו ונעשה כאן הסתר פנים, אולם כעבור זמן התברר למפרע שהיתה זו הארת פנים מהקב"ה.

11. ברכות נד ע"א.

12. ראה נפש החיים ש"ג פי"ב.

זו דוגמא חיה אחת מיני רבות, שכל אחד מאיתנו מכיר... ואף שלא תמיד זוכים לראות ולהבין, אך תמיד צריך להאמין בכך שאין רע.

כשאדם מתחבר אל האור אין סוף¹³ ואינו מאמין ביכולת השליטה של 'כח הצמצום', אין לכוחות הרע שליטה עליו. וכדברי חז"ל¹⁴ שאפילו כשפים לא יכולים להיאחז בו¹⁵, ואף החוטא אם הוא מאמין – נוהגים עמו מן השמים במידת הרחמים.

חיבור לאור אין סוף במעמד הר סיני

במעמד הר סיני ניתנה לעם ישראל היכולת להתחבר לאור אין סוף באמצעות לימוד התורה שהיא רצונו והגיונו של הקב"ה. וכפי שחז"ל מגדירים זאת¹⁶: "אנכי – אנא נפשי כתבית יהבית".

יתירה מכך, למעמד הר סיני היתה השפעה אפילו לולי ניתנה בו התורה, כמו שאומרים בהגדה של פסח: "אילו הביאנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה – דיינו", וזאת משום שעצם העמידה שם והגילוי האלוקי המופלג בפתיחת שבעת הרקיעים, נתן לנו את היכולת להתחבר אל האור אין סוף.

בברכה האחרונה בתפילת שמונה עשרה אנו מבקשים:

בְּרַכְנוּ אֱבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ, כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּנָה לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד.

ויש להתבונן, מה הקשר של אהבת חסד למתן תורה?

אלא שבמעמד הר סיני ניתנה לנו הארת "אור פני ה'" וההלכשה שלה בתורה. כאשר תפקידנו הוא להתחבר אל ההארה הזו ולהשפיע אותה הלאה באמצעות "אהבת חסד".

ומעתה, הדרך שלנו להתחבר אל האור אין סוף היא באמצעות לימוד התורה וקיום המצוות, ואף על ידי דבקות במידותיו של אותו 'אור אין סוף', שעניינם הוא הטבה אינסופית, מבלי תנאים וללא סייגים.

כשאנו מתחברים לאור הזה ומגלים אותו בתוך הבריאה, פועלים על פיו ומשליטים אותו על המציאות, בזאת אנו מעלים את כל הבריאה כולה לדרגה גבוהה יותר, ונעשים אור לגויים, "מְמַלְכֵת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ"¹⁶.

13. חולין ז ע"ב.

14. נפש החיים שער ג, פרק יב.

15. שבת קה ע"א.

16. שמות יט, ו.

סגולה לרפואה בלימוד הספר 'תומר דבורה'

מפורסם בשם בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל, שהלימוד בספר 'תומר דבורה' מסוגל לחולים שיתרפאו ולבריאים שלא יחלו.

על פי מה שהקדמנו, נבין סגולה זאת –

ונקדים עוד: בסדר התפילה, אנו שבים בתשובה, מבקשים סליחה, ואחר ברכת 'ראה בענייני' מבקשים רפואה.

בגמרא¹⁷ מבואר שהרפואה היא המשך של התשובה והסליחה, וכפי שנאמר בפסוק¹⁸:
"הַסֵּלִיחַ לְכָל עֲוֹנָי - הָרַפָּא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי".

מדוע הרפואה קשורה למחילת עוונות?

אלא שהחולי החיצוני הוא רק 'סימפטום' שמלמד על חולי פנימי, וכשמתקנים את החולי הפנימי באמצעות תשובה וחרטה, הסליחה גורמת להסרת המחלה הפנימית – וממילא גם החיצונית.

עיקר הסיבה לחולי הפנימי היא ההשתלטות של 'כח הצמצום' על האדם. הכח הזה, בכל מקום שהוא נמצא, גורם תחושת חנק ומחסור, ומונע מאור הנשמה להאיר בתוך הגוף.

ומעתה מובן, שהדרך לריפוי אמיתי היא רק באמצעות חיבור מלא ל'אור אין סוף', המסלק את 'כח הצמצום' מן האדם, ובזאת משמש כמעין נובע אור טוב וריפוי.

בנוסח ברכת רפאנו מבקשים: "רַפְּאֵנוּ ה' נִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִשְׁעָה". לכאורה יש כאן כפילות מיותרת!

אלא שה'רפואה' היא על החלק החיצוני, וה'ישועה' היא על החלק הפנימי. אדם יכול 'להתרפאות' ולאחר זמן חוזרת אליו שוב אותה מחלה. אולם כשהוא 'נושע' ומסתלק הסיבה של המחלה, זו תהיה ישועה גמורה והמחלה לא תחזור עוד.

בזה נבין מה שמצינו שבמעמד הר סיני "פסקה זוהמתן" של ישראל¹⁹, וכל החולים התרפאו²⁰. זה לא 'אוסף מתנות' שהצטרפו למתן תורה בלי כל קשר, אלא מאחר שבזמן מתן תורה היה גילוי עצום של אור אין סוף, וניתנה לישראל היכולת להתחבר

17. מגילה יז ע"ב.

18. תהילים קג, ג.

19. שבת קמה ע"ב.

20. ויקרא רבה יח, ד.

אליו ולהיעשות חלק ממנו. לכן התוצאה הישירה מזה שמי שמתחבר אל האור אין סוף – כח הצמצום מסולק ממנו לחלוטין, ואין ל'זוהמא' והמחלות יכולת לשלוט עליו. כשאנו ניגשים ללימוד הספר הקדוש "תומר דבורה", והתכלית העומדת לפנינו היא להתדמות לבורא, עלינו לזכור שעיקר מטרתנו היא להשליט את האור אין סוף עלינו ועל כל הבריאה, להדבק בו ולהיות חלק ממנו, ומתוך התפיסה הזו להשפיע רק טוב לכולם.

פֶּרֶק ראשון

הָאָדָם רָאוּי שְׂיִתְדָמָה לְקוֹנֹו, וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוֹד
הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה צֶלֶם וְדַמּוּת. שְׂאֵלוֹ יִדְמָה
בְּגוֹפּוֹ וְלֹא בְּפַעֲלוֹת, הֲרִי הוּא מְכֻזֵּב הַצּוּרָה,
וַיֹּאמְרוּ עֲלָיו: 'צוּרָה נָאָה וּמַעֲשִׂים בְּעוֹרִים'.
שְׁהֲרִי עֵיקַר הַצֶּלֶם וְהַדַּמּוּת הָעֲלִיּוֹן הֵן
פְּעֻלוֹתָיו, וְמָה יוֹעִיל לוֹ הֵיוּתוֹ בְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה
דַּמּוּת תְּבִנִית אֲבָרָיו, וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִתְדָמָה
לְקוֹנֹו.

לְפִיכֶךָ רָאוּי שְׂיִתְדָמָה אֶל פְּעֻלוֹת הַכֶּתֶר שֶׁהֵן
י"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיּוֹנוֹת. וְרִמּוּזוֹת בְּסוֹד
הַפְּסוּקִים (מִיכָה ו', יח) "מִי אֵל כְּמוֹדִי", "יָשׁוּב
יִרְחַמְנִי", "תִּתֵּן אֱמֶת". אִם בֵּן רָאוּי שְׂתַמְצָאנָה
בּוֹ י"ג מִדּוֹת אֵלֹו.

וְעַכְשָׁיו נִפְרָשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלוֹת י"ג שֶׁרָאוּי
שְׂתַהַיֵּינָה בּוֹ.

מאמר ב

ראוי שיתדמה האדם לקונו

מדוע 'ראוי' ולא 'חובה'?

הרמ"ק פותח את דבריו במילים: "האדם ראוי שיתדמה לקונו". והנה בדבריו הוא אינו מביא מקור לכך, אלא מכריח זאת מכוח סברא. ולכאורה קשה, מדוע הוא מתעלם ממצות עשה מפורשת: "והלכת בדרךך" ²¹! אלא, שכוונת הרמ"ק לעסוק בדמיון לבורא בבחינה פנימית יותר, כזו שאי אפשר לצוות עליה בדרך של חובה, אלא שרק "ראוי" לעודד בה בסולם העליה. ומסיבה זו הוא אינו מזכיר את המצוה של "והלכת בדרכיו". כי המצוה מחייבת בעיקר מעשים חיצוניים שניתן לצוות עליהם ²², ואילו כוונת הרמ"ק כאן ללמד את האדם לצעוד בעקבות הבורא בחיבור פנימי ומהותי לשורשי ההנהגה. ועל רגשות פנימיים אלו לא ניתן לצוות ולחייב, אלא רק להמליץ ש'ראוי' לשאוף ולבקש זאת. ואכן, כפי שנראה בהמשך דבריו הוא מפרט דרגות גבוהות ביותר. ובאמת, לעולם לא נצליח להגיע בהנהגותינו לאותם דרגות של המידות האלוקיות, וכל יכולתנו היא רק להיות קרובים יותר ויותר לרצונו יתברך.

המהות של 'צלם אלקים' היא להיות משפיע

עלינו לברר מהי נקודת השורש של הדמיון לבורא, שאליה התכוון הרמ"ק. והנה, נאמר בפסוק ²³:

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצֶלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם.

21. דברים כח, ט.

22. כמובא בגמרא (סוטה יד.): "אחרי ה' אלהיכם תלכו - וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה וכו', אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים, אף אתה הלבש ערומים; הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, אף אתה בקר חולים; הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים, אף אתה נחם אבלים; הקדוש ברוך הוא קבר מתים, אף אתה קבור מתים".

23. בראשית א, כז.

ויש להבין: היכן בא לידי ביטוי שהאדם נברא "בצלם אלקים"?
ובודאי שאין הכוונה לדמיון חיצוני – שהרי הפסוק מפרט את ה'צלם' בכך
שנבראו 'זכר ונקיבה', והרי אין גופם דומה כלל.

אלא, ביאור הדבר –

הקב"ה ביחס לעולם הוא: משפיע. ותכליתו בבריאת העולם היא להאיר את גילוי
בצורה המפורטת ביותר וזאת באמצעות מידותיו.

כמו כן, האדם שנברא "בצלם אלקים", קיבל את היכולת להיות גם הוא בבחינת
'משפיע', ובכך להיות דומה בזה לבורא.

על כך אמרו חז"ל²⁴: "עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא". כי
הצדיקים מתחברים לרצון העליון להשפיע, ומעבירים הלאה את ההשפעה שמקבלים,
ובכך הם דומים לבורא.

מקבלים שפע כדי להשפיע אותו הלאה

נמצא, שתפקיד האדם הוא לשמש כצינור: לקבל שפע עליון ולהאיר אותו הלאה.
לדוגמא, אדם שלומד תורה, מקבל השפעת אור תורה, ועליו להעבירה הלאה לתלמידיו.
כאשר בזה הוא משמש בעבורם כבחינת 'צלם אלהים' – משפיע.

ובאמת מבנה גוף האדם בנוי באופן כזה שהוא מצד אחד 'מושפע' ומצד שני 'משפיע'
הלאה, כי הוא מקבל לתוכו השפעות חיצוניות דרך הנשמה שבמוח, וכן באמצעות כל
אברי הראש, ראייה, שמיעה, נשימה, הרחה ואכילה, ומעבד אותם בכלי העיכול שלו,
ומזה הוא מגבש דעה וכוח להביא המשכיות לעולם, ומשפיע את זה הלאה, וזה מקביל
לחלוטין למידות האלוניות²⁵.

ולאור זאת, מי שמשאיר לעצמו את כל ההשפעה האלונית שהוא מקבל ואינו טורח
להאיר לאחרים ללמדם חוקי חיים, מלבד שהוא גולן ששומר לעצמו מה שניתן לו
ממרומים בכדי להעביר הלאה, הוא גם חסר 'צלם אלקים', משום שעיקר ה'צלם' הוא
להיות משפיע.

24. בבא בתרא ע"ב.

25. כמובא בפירוט בתיקוני זוהר יז ע"א, במאמר הנודע "פתח אליהו".

בוזהר הקדוש²⁶ ובכתבי האריז"ל²⁷ ישנם לשונות חריפים על גנותו הגדולה של מי שיכול להוליד ילדים ואינו מוליד. הסיבה הפנימית לחומר הענין היא משום שתכלית האדם להשפיע.

ב'מכתב מאליהו'²⁸ בקונטרס החסד מחלק הגרא"א דסלר זצ"ל את אנשי העולם לשני מינים: "נוטלים" ו"נותנים".

יש מי שנוטל את השפע שנשלח אליו מן השמים ומשאיר אותו אצלו ועוצר בכך את ההשפעה הלאה, ויש אחר שבמהותו נותן, ואף כאשר הוא נוטל – אין זה אלא בכדי שיהיה לו מה לתת ולהשפיע.

נמצא, שכאשר האדם מתחבר לרצון העליון להשפיע בעולם, הוא הופך להיות בעל "צלם אלקים", להשפיע טוב על סביבתו.

האדם משפיע על כוחות כל הנבראים

והנה, לכח ההשפעה של האדם יש השלכה עצומה על כל הבריאה כולה, וכפי שנבאר – על מצב הבריאה שתהיה לעתיד לבא נאמר²⁹:

וְגַם זָאב עִם כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם גְּדִי יִרְבֶּץ, וְעֵגֹל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחָדוּ, וְנֶעַר קִטָּן נִהְגָּ בָם.

ותמוה, כיצד ידורו יחדיו הזאב והכבש הנמר והגדי? והלא אם יתבטל מהם הטבע לטרוף בעלי חיים, הזאב לא יהיה "זאב" והנמר לא יהיה "נמר"! שהרי תכונות אלו לכאורה הם עצם מהותם!

מבאר בספר 'כנף רננים' על פרק שירה –

לכל תכונה יש פרשנות טובה ופרשנות רעה. ניתן להשתמש בה לטוב או חלילה למוטב.

לדוגמא על מידת העזות, מצינו במשנה³⁰:

יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כעבי וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים.

26. סבא דמשפטים.

27. שער הגלגולים.

28. חלק א עמוד 32.

29. ישעיה יא, ו.

30. אבות פ"ה מ"כ.

הוא היה אומר, עז פנים לגיהנם ובשת פנים לגן עדן.

יש כאן לכאורה סתירה זועקת באותה משנה: מצד אחד נאמר ציווי "הוי עז כנמר", ומצד שני אזהרה "עז פנים לגיהנם"! כיצד מסתדרים הוראות אלו יחדיו? האם מידת העזות היא טובה או רעה?

אלא שהמשנה מתרצת זאת במילים: "הוי עז כנמר... לעשות רצון אביך שבשמים"! אם משתמשים בעזות לרעה – היא מובילה לגיהנם, אולם כאשר משתמשים בה לצורך עבודת ה' – הרי זו מעלה רצויה ביותר.

לכל אדם יש באישיותו את אותם תכונות הקיימות בכלל בעלי החיים שבעולם, ויחד עם זה ניתנה לו היכולת והשליטה על כל הברואים, והוא קובע כיצד הם יוציאו לפועל את התכונות שלהם!

ולכן כשאדם משתמש במידת העזות באופן שלילי, הוא גורם שהנמרים העזים יהיו חיות טרף. ואילו כאשר הוא משתמש במידת העזות באופן הנכון, הוא הופך את הנמר בעצמו להיות עז פנים חיובי לפי רצון ה'!

והנה, כשהנמר רואה את האדם המתנהג בעזות לרעה, הוא מבקש לטרוף אותו מתוך כעס על שהשחית את מידת ה'עזות' של הנמרים. אבל כשאדם מקדש את התכונה הזו ומוציא את הטוב שבה, גם הנמר בעצמו מכבד אותו ומגן עליו.

לעתיד לבא כשהבריאה תתוקן לגמרי, אנו נשתמש בתכונות כמו העזות רק לקיום רצון ה', וכתוצאה מכך גם החיות הטורפות יפסיקו להשתמש במידות שלהם לרעה, ויתקיים "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ".

ומכך נלמד לענייננו מוסר השכל נורא:

הקב"ה נתן לנו שכל ויכולת להשפיע. אילו נשתמש בזה להרע, חלילה, וגרוע מכך – להכשיל אחרים בעבירות נגד רצון ה', יהיה בזה הרס לתכונות האלוניות, וביזוי נורא ואיום לכוח ההשפעה האלוני שניטע בתוכנו, ה"י.

אולם כאשר ננצל את כל הכוחות שה' נתן לנו בכדי להשפיע טוב על בנינו, תלמידנו, שכנינו וידידינו, הרי בכך נזכה להיות דומים לבורא ונִרְאָה את 'יופי הצורה העליונה', ובזה נהפוך את תכונת כל העולם להיות טוב, וכל הבריאה כולה תספר את מידותיו של הבורא.

